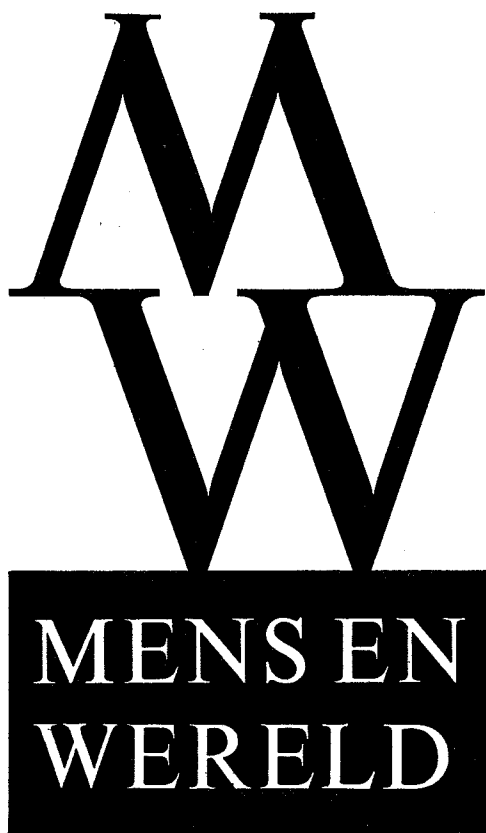

Het komende congres van het Humanistisch Verbond

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**22ste jaargang nummer 5
4 maart 1967**

Hoofdredacteur: dr. H. Bonger

Redactieraad:

**mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J.C. Brandt Corstius,
H. Mozes, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof**

Redactiesecretaris: J. van Straten

Goethelaan 73, Utrecht, telefoon (030) 3 15 63

Administratie, abonnementen en advertenties:

**postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 2 46 41
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht**

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:

**voor leden van humanistische organisaties f 7,50
voor niet-leden f 9,50**

buitenland f 12,-

Losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

H. Bonger:

**Het komende congres
van het Humanistisch Verbond (1)**

O. Noordenbos:

Het schouwspel van de rooms-katholieke kerk (3)

M. Rood-de Boer:

Het nieuwe profiel van de vrouw — slot (5)

Hans van den Bergh:

**Pinter's 'Thuiskomst'
of: liefdeloosheid als enige zaligmakende norm (6)**

HET is gewoonte geweest, dat op de zaterdagavond van het jaarlijkse congres van het Humanistisch Verbond of een cultureel of een 'semi-cultureel' amusementsprogramma de congresgangers wat soelaas bood temidden van de besprekingen. Het hoofdbestuur heeft besloten dit onderdeel van het congres te laten vallen: ten eerste omdat het jaarlijkse congres vervangen werd door een tweejaarlijkse bijeenkomst en er dan een grotere agenda wacht, ten tweede omdat het Humanistisch Verbond zich ernstig moet bezinnen op zijn taak in de komende jaren.

In de ongeveer twintig jaar van zijn bestaan heeft het Humanistisch Verbond zich naarstig beziggehouden met de formulering van een beginselverklaring — een minimum aantal punten waarop humanisten van verschillende kleur elkaar zouden kunnen vinden — en daarnaast voerde het Verbond in woord en geschrift, in de volksvertegenwoordiging en in tal van organisaties en verenigingen, een vaak verbeterde strijd om een gelijkberechtigde positie te bereiken naast de kerken in het politieke en culturele leven van Nederland. Die strijd is in beginsel gewonnen. Humanisten worden — behalve in achtergebleven gebieden en achtergebleven hoofden — niet langer als tweederangs burgers beschouwd en behandeld.

Nu is het ogenblik gekomen om intensief met de nieuwe taken van het Humanistisch Verbond te beginnen, om het humanisme, nationaal en internationaal te versterken in een wereld die, bij grote veranderingen betrokken, het oude gedrags- en normenpatroon in ijltempo aan het verlaten is.

De inhoud van deze taak zal een belangrijk agendapunt worden op het komende congres. Dit zal gebeuren aan de hand van een inleiding, door P. Spigt gehouden *Over de eigenaardigheid van de humanist*. Daarin stelt de inleider het als volgt:

Het Humanistisch Verbond verkeert, nu de druk van buiten minder wordt, in een 'gezonde crisis', er ontstaat intern ruimte voor kritiek. Er zal een nieuwe bestuurs-structuur aan de top moeten komen, waardoor meer mensen ingeschakeld zullen worden, het dagelijks bestuur vergroot zal worden. Maar

dat betreft de organisatie en niet de taken. De 'praktici' menen, dat het Verbond zich meer zal moeten bezighouden met duidelijke, reële problemen van mensen in hun gewone leven. Een verlangen om directe resultaten te zien van een humanisering van de samenleving. De 'intellectualisten' zouden het humanisme, als stroming willen verdiepen, zouden zich meer bezig willen houden met de confrontatie van het humanisme en de andere stromingen.

Beide richtingen zijn belangrijk en nodig. Beide richtingen leiden naar de vraag 'Wie zijn wij?' Een humanist is niet een 'geseculariseerde dubbelganger van de gelovige medemens.' De humanist is niet een christen, 'die de rouwcirculaire van onze lieve Heer een dag eerder heeft ontvangen.' Het humanisme heeft een eigen aard. Na de erkenning de herkenning. De typische identiteit van de humanist zal duidelijk gemaakt moeten worden. Dit eist een diepgaande oriëntatie in alle sectoren van het Humanistisch Verbond. 'De aantrekkingskracht van het Verbond op het onkerkelijk deel van de bevolking zal bepaald worden door de mate waarin wij erin slagen een uitdaging te zijn voor wie buiten de kerk geen zin van leven en werken onderkent.'

OP het congres zullen prof. G. A. Kooy en G. Neervoort — die beiden een referaat schreven — met Spigt in debat treden. Hun gedachten kunnen door de congresgangers vooraf bestudeerd worden. Het congres zal in tien secties worden gedeeld, iedere sectie geleid door een spreker, die het onderwerp zal introduceren en toelichten. Een centrale rapporteur zal de verslagen der secties tot een geheel trachten te maken. Een forum zal de drie referenten, een voorzitter en de rapporteur tellen en een algemene discussie zal het slot zijn van dit programmapunt.

Het komende congres belooft, niet in het minst door dit onderdeel, bijzonder belangwekkend te worden, even belangrijk als het congres waarop de beginselverklaring destijds werd aangenomen. Het gaat om het gezicht van het Humanistisch Verbond in de komende jaren. **B.**

KRITISCH ALLERLEI

door D. Roethof - Ensing

Huiskamer

Er zijn zo van die vaste sprekers in de Tweede Kamer, van wie alle parlementaire verslaggevers al van tevoren weten wat ze zeggen gaan. Er mogen wat variaties doorbreken, het thema blijft hetzelfde en verrassingen zijn er nooit bij. Of het moet zijn de eeuwig brandende vraag: 'hoe komen deze mensen aan die wetenschap, als het geloof hen verbiedt kennis van dit soort zaken te nemen?'

De heer Van Dis is bijvoorbeeld zo iemand en Van het Reve's eigen heer Algera weet er ook aardig weg mee.

Zo nu en dan zijn er nog kranten die het toch nog weer eens aardig vinden enig commentaar te verbinden aan de woorden van deze heren, zoals Het Vrije Volk laatst, toen de heer Van Dis de televisie 'herhaaldelijk godslasterlijk en onchristelijk, zedenverwilderend en schunnig, beledigend voor het Koninklijk Huis en gezagsondermijnd' had genoemd. Het blad raadt de heer Van Dis aan lid te worden van de TROS, omdat die als punt één van het beginselprogramma heeft staan: 'respect voor de Nederlandse huiskamer'.

Dat is een doordenkertje. Er is ergens in Nederland de Nederlandse huiskamer. Alle omroepen, de NRU, NTS, Teleac, Schooltelevisie, het Convent van Kerken, het IKOR, Openbaar Kunstbezit, Socutera en het Humanistisch Verbond lappen die Nederlandse huiskamer aan hun laars. Alleen de TROS staat garant om ons 'gezonde volk' een 'gezonde omroep' te geven.

Vrijheid op z'n Spaans

Terwijl we in ons land al zo ver zijn dat promovendi in hun proefschrift stellingen opnemen waarin stelling genomen wordt tegen het 'opdringerig klokgebeier' van de kerken op zon- en andere hoogtijdagen, is men in Spanje al lang gelukkig als er van een 'schuchtere toenadering' gesproken mag worden tussen Katholieke en Protestantse kerken. Eer daar een humanistisch geluid tussen mag klinken, zal nog wel even duren. Toch iets om over na te denken als we languit op het Spaanse strand liggen straks!

De Haagsche Courant (waarom blijft die toch steeds Haagsch?) had er een bericht over en het woordje toch waarmee een alinea begint is eigenlijk al zo veelzeggend: *Toch genieten de Spaanse protestanten reeds veel meer vrij-*

heid dan enkele jaren geleden. In Barcelona hebben zij een eigen evangelische boekwinkel mogen openen, waar de protestantse bijbel openlijk mag worden verkocht. Dit was een jaar geleden nog volslagen onmogelijk in Spanje. De meeste protestantse kerken, die op last van de regering sinds de Spaanse burgeroorlog waren gesloten, zijn thans weer geopend. Maar toch is de Spaanse niet-katholiek nog steeds een tweedetrangs burger, zolang tenminste de wet op de godsdienstvrijheid niet officieel is afgekondigd.

Enfin, wij hebben er tachtig jaar over gedaan destijds om van de (katholieke) Spaanse overheersing af te komen.

Zuidafrikaanse index

In het informatiebulletin van de stichting Comité Zuid-Afrika komt een opsomming voor van enkele boeken, die tot de in Zuid-Afrika verboden boeken gerekend moeten worden. Ik neem hier over: 'I Claudius' van Robert Graves, 'The wayward bus' van Steinbeck, enkele werken van Moravia en van Mary McCarthy 'The group'. Ook 'Sanctuary' van Faulkner, 'Uhura' van Robert Ruark en 'From here to eternity' van James Jones staan op die lijst. Het blad schrijft verder: *alle literatuur van linkse signatuur is natuurlijk verboden met als gevolg dat studenten in de politieke wetenschappen speciale permissie nodig hebben om een blik te kunnen slaan in de werken van Marx b.v. Tegelijk kan 'rechtse' literatuur, vaak haatdragend antisemitisch en lasterlijk, Zuid-Afrika vrijelijk binnenkomen en is deze meestal in iedere stationskiosk te koop.*

De Joden hebben het toch gedaan

De aartsbisschop van Keulen zegt het: 'de grote economische, politieke en culturele invloed van de joden in Duitsland voor 1933 is een der psychologische oorzaken geweest van het ontstaan van het nationaal-socialisme.' Dit heeft, volgens Het Vrije Volk en dat heeft het weer van het algemene onafhankelijke Joodse Weekblad in Duitsland, de aartsbisschop van Keulen, kardinaal Frings, gezegd tegen rabbijn Nussbaum, de president van de Amerikaanse sectie van het Joodse Wereldcongres.

Maar de kardinaal zei nog wel wat meer! Het weekblad onthult ook deze woorden: *Voordat Hitler aan*

de macht kwam hadden de Joden een veel te grote economische, politieke en culturele invloed in dit land. De joden hadden in die tijd een te grote rijkdom verworven en pronkten daar in het openbaar mee. Dat waren de oorzaken die psychologisch het nationaal-socialisme mogelijk maakten. Tegenwoordig zijn er hier nog slechts kleine joodse gemeenten en daarom bestaat er geen nationaal-socialistisch gevaar. De misdaden van de nazi's zouden volgens de kardinaal af te wegen zijn tegen de zonden van de geallieerden.

Een dergelijke uitspraak is zo schunnig, dat woorden gewoonweg te kort schieten om er op in te gaan.

Er is wel één vraag: is dat pronkerige joodse voorbeeld van voor 1933 er soms ook de oorzaak van dat zoveel Westduitsers thans met opgeblazen koppen door Europa spazieren om van hùn te grote welvaart en rijkdommen te getuigen?

Keessie in de kerk

'Hervormd Nederland' vindt het de moeite waard te releveren dat ds. C. de Jong, hervormd predikant, op de zondag dat Kees Verkerk het Europees kampioenschap behaalde het schaatsen in zijn preek noemde: *op de dag waarop heel het volk, ja heel de wereld in*

spanning naar de sportprestaties kijkt, worden wij opgeroepen om in heilige sportiviteit ons uit te spreken naar de Glorie, opdat wij in Hem het leven vinden.

Er dient te worden bijgezegd dat dominee deze toch wat scheve schaats bereed in Puttershoek!

Hobby

In Boer en Tuinder kwam deze advertentie voor: *hebt u een paar duizend gulden en een kamer, zolder of schuurtje vrij? Gaat dan chinchilla's kweken. Als hobby, bijverdiensje of beroep een 'levende' en lonende bezigheid. Chinchilla's dragen de kostbaarste bontsoort ter wereld, die tot f 150 per pels oplevert en waarvan wij ook de afname van levende dieren schriftelijk garanderen.*

Afgezien van het feit hoe iemand zoiets als 'hobby' kan zien (ik ben een van die kinderen, die eens 'haar konijntje' toen het een 'konijn' geworden was, gebraden op tafel zag komen), vraag ik mij wel af of de Dierenbescherming in ons land in staat is voldoende controle uit te oefenen op diegenen die op zolder of in een zijkamertje tot het fokken van chinchilla's, nertsen en dgl. overgaan. Chinchilla's zijn uitermate kwetsbare diertjes, die bij een ondoelmatige verzorging al spoedig sterven.

IRIS

*Zolang de zin van leven
bewust door mij gekend wordt,
door mijn voelen
en beleven als goed,
zolang liefste, blijf jij
in mijn hart en ziel bestaan
als een levende werkelijkheid,
gevoed door mijn geest en mijn denken.
De leugens, die ik je zei,
waren alleen bedoeld om je
je vrijheid terug te schenken.
Twijfel niet meer aan mij, liefste,
en laat alles blijven als het is.
Maar je moet gaan schrijven al datgene
waarin je levensovertuiging opgesloten ligt,
en wat je taak is en je kracht
om doelbewust gerichte beschouwingen
weer te geven.
In het geschrevene zal ik je weer ontmoeten,
en de stem van mijn hart
zal je duizend maal innig begroeten,
en je beeld zal oprijzen zoals het
in herinnering in mijn hart blijft bewaard:
met om je hoofd een krans
van golvend mooi zilver haar, en goud...
En nu je dan weet, liefste,
dat ik van je houd,
nu moet ik je noemen als in 't begin
naar de bloem die hoog op haar stengel
gestegen is op wieken van regen:
zij, die Iris is en blijven zal,
zolang ik leef.*

LEONE MARTIN

Het schouwspel van de rooms-katholieke kerk

IN een zeer verzorgd geschriftje *), dat de katholieke uitgever Paul Brand omstreeks Kerstmis van het vorige jaar in het licht heeft gegeven en waarvoor hijzelf een inleiding heeft geschreven, schrijft een der medewerkers, dr. Corn. Verhoeven: 'Wij zijn schouwspel geworden', woorden die hij van de apostel Paulus overneemt. Het is waar dat de katholieke kerk in de laatste jaren bijzonder in de aandacht staat van de buitenstaanders. Deze zijn al naar hun eigen standpunten nieuwsgierig, achterdochtig, geboeid of meelevend, maar zij zijn het er allen wel over eens dat er iets ongeken- ds aan de gang is in die oudste en grootste christelijke kerk.

Om de titel van het boekje te begrijpen nemen we enkele zinnen over uit de inleiding van de uitgever die 'wrevel in zich voelt opkomen, wrevel om vrienden die verklaren – woordelijk of door hun daden – dat je het zelf maar moet weten. Zij zijn altijd bereid nieuwe stromingen in het katholieke kamp aan te vuren en toe te juichen. Op veilige afstand'.

Men begrijpt wie die anderen zijn, sympathiek gezinde toeschouwers buiten de kerk. Nu kan men niet veel anders doen dan de vraag te stellen wat die anderen anders kunnen dan toeschouwen. Zou de kerk van buiten af worden aangevallen, dan zou men kunnen helpen of mee aanvallen. Maar het is nu juist zo dat de kerk... de kerk aanvalt, de kerk *die er zou moeten zijn* valt de kerk aan (en valt er ook wel van af) die er *is*. Maar omdat de laatste ook in beweging en dus vandaag al niet meer is die ze gisteren was, is er niet gemakkelijk achter te komen wat de kerk eigenlijk is.

Het zijn de vernieuwingen in de kerk die de aandacht trekken, niet minder de uitspraken en de stellingen die opstandige vernieuwers verkondigen en verdedigen. Als de anderen zich hierin verheugen, niet alleen voor de kerk maar ook voor de wereld waarin ze eeuwen lang een funeste rol heeft gespeeld, dan valt er verder weinig meer aan hun te vragen en moet men hun allermindst verwijten dat ze verraad plegen. Wil men van verraad spreken dan veeleer bij hen van wie men zich afvraagt of ze niet beter uit de kerk konden treden.

Ik vind het zo bevreemdend dat er tegenwoordig geen ketters meer uit de kerk gestoten worden, dat er blijkbaar helemaal geen ketters meer zijn. De nieuwlichters, de modernisten van meer dan een halve eeuw geleden werden de kerk uitgezet en wat zij naar buiten lieten horen was nog maar kinderwerk vergeleken bij wat er ons tegenwoordig wordt gezegd – en dat alles *binnen de kerk*. De kerk wordt onzeker van zichzelf wat niet verbaast als zo vele zekerheden van eeuwen her gewoon in de mist verdwijnen.

Han Lammers, een der 'anderen' die gevraagd is voor een antwoord op de vraag naar 'het verraad der anderen', is gestuit op een zin in de nieuwe catechismus, die zegt, dat de grote regel is 'dat de kerk langzaam de gewetens doordrongen heeft van Christus' boodschap en dit blijft doen, steeds zuiverder'. Zijn antwoord is dat, voor zover hij kan zien, het juist de 'wereld' is geweest die de kerkelijke gewetens in

fatsoen heeft gebracht. 'Laten we wel wezen: had ze dat gedaan (de gewetens doordringen van de boodschap van Christus) dan zou er nu geen kerk meer zijn, maar zou het christendom anoniem zijn met al die stromingen die strijden voor gelijkheid, materieel en geestelijk... Christendom en communisme zouden elkaar niet op schrijnende manier hebben 'gemist'. Zoveel heb ik van Christus' boodschap wel begrepen'.

Ik geloof dat, als we de vernieuwing in de katholieke kerk tot in haar uiterste consequenties doordenken, er dan geen kerk meer zou moeten zijn. We vinden deze denkwijze ook terug in de bijdrage van de reeds genoemde medewerker dr. Verhoeven. Hij vraagt, wat het bolwerk, dat de kerk zo lang was, nog is als het door zijn verdedigers verlaten en ondergraven wordt? 'Een krachteloos geworden zout. En wat is het zout der aarde, als het eenmaal in de aarde opgenomen is? Het is de zoutere smaak van de aarde zelf... De kerk moet zich liquideren voor de oplossing van elk probleem waartoe zij serieus wil bijdragen... Wanneer de paus zich even duidelijk uitsprak voor de wereldvrede en tegen de oorlog als zijn voorgangers zich hebben uitgesproken over de maagdelijkheid van Maria, haar hemelvaart en hun eigen onfeilbaarheid, dan zou voortzetting van een oorlogspolitiek een politieke onmogelijkheid worden... Wat is een kerk na de liquidatie van de kerk? Hopelijk een betere wereld, een zoutere smaak van de aarde.'

HET raadsel, waarvoor velen staan die zich afvragen waarom nog zovelen die hun kerk onder de felste kritiek bedelven toch de kerk blijven aanhangen, wordt wat doorzichtiger als men met dr. F. Sierksma – die een bijdrage heeft geschreven *'De Moeders'* – van mening is dat onder die krifiek een diep verlangen naar de moeder sluimert die de kerk voor hen is. 'De schoot der moederkerk' is geen losse frase, maar heeft een veelzeggende betekenis. Dit verklaart ook dat nog in 1950 het dogma van de ten-hemel-opneming van Maria door zeer verlichte katholieken, al spraken ze er niet graag over, werd geslikt. Een vraag die ik stelde aan een katholieke vriend op de dag van de afkondiging van het nieuwe leerstuk: hoe hij van de ene dag, waarop dit dogma nog niet geloofd hoefde te worden, op de andere dag het wel kon en moest geloven, viel in slechte aarde en ik kreeg geïrriteerd ten antwoord dat ik om dit te begrijpen me maar eens meer met het katholicisme moest inlaten.

Er is sindsdien veel veranderd, vooral in de geestelijke bovenlaag, maar voor het merendeel zal wel gelden, dat het hart zijn redenen heeft die de rede niet kent. Maar, zegt Sierksma: 'Moeders suggereren een geborgenheid en een zekerheid, die er niet meer zijn.'

O. NOORDENBOS

*) *'Het verraad der anderen'*, een verwijt en een appel. Uitgave: Paul Brand, Hilversum/Antwerpen. Medewerkers buiten de reeds aangehaalde: ds. R. Bos, drs. J. H. Huyts en drs. Daniël de Lange.

GISTERAVOND hebben we 'Anatevka' gezien, de nieuwe musical, het simpele verhaal over de joodse bevolking van het Russische dorpje Anatevka in het begin van deze eeuw. Lex Goudsmit, met zijn prachtige volle stem, speelt Tevye, een arme melkboer en Enny Mols-de Leeuwe, verrukkelijk als altijd, is Golde, zijn vrouw.

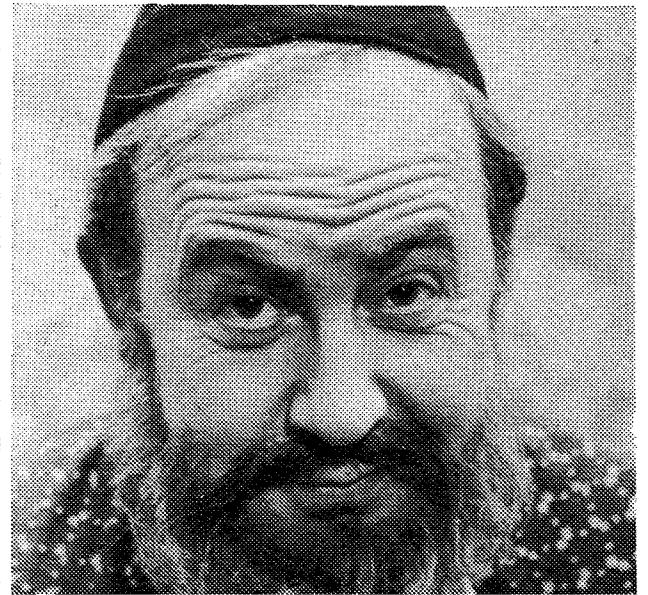
Vijf dochters hebben ze, die volgens aloude traditie door een koppelaarster aan de man geholpen moeten worden maar die, tot grote teleurstelling van hun vader, hun eigen weg gaan, met de man van hun eigen keuze. We hebben meegeleefd met de vreugde over het huwelijk van de oudste dochter met een arme kleermaker en we hebben onze neus gesnoten bij het zien van die paar handkarren op het toneel, met hun schaarse bezittingen erop, omdat plotseling op hoog bevel alle joden binnen drie dagen het dorp moesten verlaten. Flarden van de melodieën, die erin voorkwamen, spelen me nog steeds door mijn hoofd en steeds weer schiet ik in de lach, als ik terugdenk aan die heerlijke joodse humor, soms alleen een enkel gebaar, soms een terloopse opmerking: 'Als een arme man kip eet, is of hij ziek, of de kip'.

'Rijkdom is een vloek!' roept een jonge student, een revolutionair, die bij Tevye logeert. 'God zal me ermee straffen!' antwoordt de melkboer uit de grond van zijn hart, want even tevoren had hij op zijn melkkar een lied gezongen van: 'Als ik toch eens rijk zou zijn'. Hij was moe. Zijn paard had last van een van zijn hoeven, zodat hij zelf de kar moest trekken en Tevye klaagde tegen God: 'Als ik toch wel op twee benen kan lopen, waarom kan hij het dan niet op drie!' Na een blik op de hemel, naar God, komt hij tot de conclusie, dat hij de kar ook kan duwen, in plaats van trekken...

Gek, als ik op dit moment uit het raam kijk, zie ik een totaal andere wereld, als die op het toneel van gisteravond. Ik zie De Welvaart, een onafzienbare zee van auto's, in alle denkbare vormen en kleuren, kris-kras overal, tot op de trottoirs: het bezoek van de zoveelste R.A.I.-personenauto-tentoonstelling. Plotseling zie ik in de verte een oud bestelbusje aankomen. Tussen de twee rijen geparkeerde auto's door komt het langzaam dichterbij, geduldig gevolgd door een lange sliert wagens, allemaal op weg naar huis. Aan het stuur van het busje zit een man en erachter loopt de rest van het gezelschap te duwen.

Ik moet ineens aan Tevye denken. De mannen beneden me op straat kijken verstoord en ik kan het me voorstellen. Een paar uur lang hebben ze in gedachten in de meest luxueuze sleeën gereden, ze hebben zichzelf in sportwagens over de wegen zien suizen en misschien, net als Tevye, gezucht: 'Als ik toch eens rijk zou zijn...'. En wat krijgen ze buiten? Duwen, in hun colbertje, in de regen.

'Kan je wel?', zou Tevye tegen God zeggen.

UITDAGING EN ANTWOORD...

uitdaging

Onze aarde is geen paradijs.
Vietnam, Israël, India, Congo, Zuid-Afrika.
Anders gezegd: Oorlog, honger, rassensrijd.

Onze aarde behoeft geen hel te worden.
Op de terreinen van wetenschap, kunst en techniek
levert de mens grootse prestaties.

De vraag is:
vanuit welke geest benaderen wij Mens en Wereld?
Onverschillig, louter op afbraak of eigenbelang gericht,
dan wel creatief en in verantwoordelijkheid voor eigen leven
en dat van de ander?

antwoord

Humanisme is een antwoord op de uitdaging van deze tijd.
Het roept de mens op tot redelijkheid in denken en doen,
verantwoordelijkheid voor de ander,
gerechtigheid in de samenleving.

Het Humanistisch Verbond staat op de bres voor de menselijke waardigheid.
Door middel van publikaties, radio- en televisieuitzendingen, bezinnings- en
scholingswerk, geestelijke vorming en geestelijke verzorging.

Een moeilijke taak, die meer mensen en meer geld vraagt.

Het Steunfonds vraagt vrijwillige bijdragen voor het werk van verzorging en
vorming.
Stort uw bijdrage op

**GIRO
6168**

t. n. v.

Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme - Amersfoort

HET NIEUWE PROFIEL VAN DE VROUW (slot)

DIT wordt het slot van een serie artikeltjes, die alle de vrouw en haar positie tot onderwerp hadden. Ditmaal een samenvatting en een poging tot perspectief-bieden.

We begonnen indertijd te formuleren hoe de oude, vaste opvattingen over het beeld van de vrouw er uitzagen. Men stelde – en stelt nog wel: a. dat passiviteit een typisch vrouwelijke eigenschap zou zijn, daarentegen activiteit iets van en voor mannen;

b. dat de emotionaliteit vooral bij vrouwen voorkwam, het logisch redeneren bij mannen;

c. dat vrouwen slechts kunnen ontvangen en weergeven, mannen kunnen produceren en creatief zijn;

d. dat vrouwen statisch van aard zijn, en mannen dynamisch;

e. dat veiligheid belangrijk is voor vrouwen en vrijheid voor mannen. Ondanks dit schematisch aangegeven 'oude profiel' heeft de vrouw in de laatste twintig jaren een soort tweede emancipatie ondergaan, een formidabele evolutie. Uit al die verschuivingen komt het nieuwe profiel van de vrouw tevoorschijn.

Om te ontdekken, hoe de nieuwe image er uit ziet, zijn we in de eerder verschenen artikelen een aantal terreinen doorgetrokken. We zwierden langs verschillende godsdiensten en levensbeschouwingen naar de psychologie en de sexualiteit. We kwamen terecht bij het wegverkeer, de politiek, het recht en de economische sfeer.

Op onze oppervlakkige zwerftocht reisden we in andere landen, zoals Frankrijk en Amerika, in China en Algerije. Tenslotte hielden we ons bezig met allerlei groepen. Werkende vrouwen, gescheiden vrouwen, 'vrije' vrouwen en ongehuwde moeders passeerden de revue. Nonnen en politieke vrouwen, Groningse boerinnen, vrouwelijke predikanten, autobestuursters en mohammedaanse vrouwen kwamen ter sprake.

Het spreekt vanzelf, dat onze tocht langs de genoemde terreinen van het maatschappelijk leven, door de diverse landen en groepen vrouwen, geen grondige aangelegenheid is geweest. Tal van zaken zijn zelfs geheel overgeslagen. Niet aan bod kwamen bv. de vrouw in het onderwijs, in de mode, of in de techniek. Evenmin werd aandacht besteed aan de vrouw en enige vorm van kunst, of sportbeoefening. Kortom: we hebben ons probleem niet uitputtend behandeld.

Maar nu de vraag: hebben de vrouwen in Nederland een nieuw profiel gekregen? Antwoord: Nog niet!

In de standaardopvatting van de passieve, emotionele, domme, uitsluitend statische vrouw, gelooft bij ons geen

zinnig mens meer. Maar wie zou exakt kunnen weergeven, hoe haar nieuwe profiel er uit ziet?

'Op de kentering der tijden geboren, 'in onze oogen nog de ondergangen 'van de oude werelden die verbleeken, 'onze lippen geplooid ten nieuwen groet...'

zegt Henriëtte Roland Holst. Wat in de wereld al verdwenen en veranderd mag zijn, de vrouwen leven inderdaad nog in een kenteringsfase. Men moet over waarlijk visionaire gaven beschikken, om vanuit een dergelijke woelige periode, het toekomstbeeld te kunnen schetsen. Waarschijnlijk ontbreekt me de visie; niet ontbreekt de zekerheid, dat het nieuwe profiel komen zal. De zekerheid ontleen ik o.a. aan de reeds zichtbare partiële veranderingen, die tenslotte tezamen het nieuwe patroon zullen vormen.

Dezer dagen kreeg ik een vertaald

curieuze situaties. Maar ze beschrijft vooral het zielige, tragische, zinloze in de vrouwenlevens waarmee ze, uiterst vluchtig, in contact kwam. Ze analyseert niets, ze geeft geen enkel perspectief, ze is zelfs geen moment echt bewogen met wat ze ziet. Haar drijfveer is nieuwsgierigheid en daarbij trilt ze heen en weer tussen afschuw over wat ze ziet (en vermoedt), en opluchting, dat ze over een paar dagen thuis, in Rome kan zijn. Haar slot luidt (bl. 245): 'Het grote refrein, dat de vrouwen 'van de hele aardbol onrustig maakt, 'is Emancipatie en Vooruitgang; in 'ieder land, dat ik bezocht, vlamden 'die twee woorden op; overal kauw-'den de vrouwen erop, alsof het 'kauwgum was. Wij, ontwikkelde 'vrouwen, hebben haar die woorden 'bijgebracht, maar we hebben er niet 'bij gezegd, dat je van kauwgum ook 'maagpijn kunt krijgen. (Op mijn

boek in handen van de Italiaanse Oriana Fallaci. De oorspronkelijke titel luidt: 'Il sesso inutile', het waardeloze, het nutteloze geslacht¹⁾. De schrijfster, een jonge journaliste, kreeg van de directie van haar krant de opdracht een wereldreis te maken en daarbij aandacht te schenken aan de positie van de vrouwen, met name in de wereld van Azië. Nu is het een zelden voorkomend verschijnsel, een algemeen boek over de situatie en de emancipatie van vrouwen, te treffen. Alle bestaande literatuur behandelt een déélterrein. Fallaci's boek werd derhalve met gespannen verwachtingen gelezen. Wel, 'het waardeloze geslacht' is een waardeloos boek. Wat erger is, het is een volstrekt negatief boek.

De journaliste, die per vliegtuig via Karachi naar New Delhi, Calcutta, Singapore, Hong Kong en Tokio hupte, om haar reis in Hawaï te beëindigen, schrijft levendig en vlot over haar ontmoetingen hier en daar. Ze kwam curieuze vrouwen tegen en ze geraakte ook wel in min of meer

'tocht)... had ik gezien, hoe de 'vrouwen om haar sombere, dwaze 'ongeluk draaien.'

Eigenlijk is het niet verbazingwekkend, dat een Italiaanse vrouw er op uittrekt, om elders ellende in vrouwenlevens te zoeken, en er dan inderdaad mee thuis komt. Juist in Italië ligt de druk van de katholieke kerk, in al haar loodzwaarte, nog op het gezinsleven, op het familierecht en op de vrouw. Nog zeer onlangs bleek dit opnieuw, toen het hoofd van de kerk meende zich te moeten mengen in de parlementaire strijd over een wijzigingsvoorstel van het Italiaanse echtscheidingsrecht. Italiaanse vrouwen staan dicht bij de vrouwen in Azië, dan bij ons.

Ik weiger echter de negatieve instelling van mejuffrouw Fallaci te volgen. Ik weiger aan te nemen, dat vrouwen een waardeloos geslacht vormen, zelfs al bestaan er landen, waar men vrouwen als waardeloos behandelt.

Er bestaat één mensengeslacht, verdeeld in vrouwelijke en mannelijke

varianten. Het mensengeslacht als geheel is net zo waardeloos en nutteloos – of juist waardevol en zinvol – als de afzonderlijke mens, de vrouw of de man, waardeloos dan wel waardevol is.

Helaas zit er weinig schot in de 'zaak van de vrouwen'. Waar vandaan kan een nieuwe impuls komen? Niet van het recht – het recht registreert achteraf.

Niet van de levensbeschouwingen – deze hebben het volhandig zichzelf te rechtvaardigen.

Evenmin van de politiek – men gebruikt vrouwen ten behoeve van de politiek, niet de politiek voor de vrouwen.

De psychologie en de andere menswetenschappen? – Onmisbare hulpmiddelen, maar verder...?

Welk land zal stimuleren? Welke groep zal stoottroep zijn? Ik weet geen antwoord. Maar we willen uit de impasse komen.

Het nieuwe profiel van de vrouw kan alleen gekristalliseerd worden, wanneer wij vrouwen er zelf onze schouders onder zetten. De enigen, die ons nieuwe profiel kunnen schetsen, zijn wijzelf.

Het heeft natuurlijk geen zin de geschiedenis terug te willen draaien. We moeten nóch met de middelen van het verleden gaan strijden, nóch ons verouderde feministische doeleinden stellen. Waarschijnlijk is het zelfs wijzer, de kraan der strijdbaarheid niet al te wijd te openen. Maar wat ieder van ons wel degelijk kan doen, is ons voortdurend bewust zijn van onze verantwoordelijkheid voor de situatie van alle vrouwen. In alle kringen, waarin we leven, of ons bewegen, in ons huis en ons gezin, in onze werkkring, onze verenigingen, besturen, commissies enz. enz. kunnen we proberen in dit opzicht onze invloed te laten gelden. Niet bits, noch preuts; niet met de bijl erin hakken; als het enigszins kan, subtiel.

Onze anglosaksische zusters plegen gebruik te maken van de slogan: 'Never underestimate the power of a woman!' (Onderschat nooit de machtige invloed van een vrouw). Laten wij vrouwen vooral onze eigen invloed niet onderschatten. En tot slot: laten we onze pogingen, te komen tot een nieuw vrouwenprofiel, vooral kruiden met een paar korrels ironische afstand. Mensen, die zichzelf en hun strevingen zo verschrikkelijk serieus nemen, hebben misschien het gelijk aan hun kant, maar van louter humorloosheid worden zij en hun zaak voor anderen onverteerbaar.

M. R.

¹⁾ Vertaling: 'Vrouwen... in haar wisselend lot'. Uitg. Ad. M. C. Stok, Forum Boekerij, Den Haag, geen jaartal (wschl. ± 1966).

Pinter's 'Thuiskomst' of: liefdeloosheid als enige zaligmakende norm

EEN van de belangrijkste voorstellingen van het seizoen 1965-'66 was de opvoering door de toneelgroep Centrum van Harold Pinters laatste stuk 'De thuiskomst' (The homecoming). Door ziekte van een hoofdrolspeler – Guus Hermus – moest de voorstelling echter spoedig van het repertoire genomen worden. Gelukkig heeft Centrum nu besloten een nieuwe serie vertoningen van dit indrukwekkende drama uit te brengen, zodat ieder die vorig jaar de kans gemist heeft alsnog kennis kan gaan nemen van Pinters fascinerende maar weinig rooskleurige visie op menselijke relaties.

De theaterkunst van de jonge Britse toneelschrijver Harold Pinter behoort tot een merkwaardige vorm van symbolisme. Zijn werk ('De huisbewaarder' – 'De dienstlift' – 'Het verjaardagsfeest') dient zich telkens aan als eenvoudig huiskamerrealisme en het verhaal dat hij vertelt lijkt aanvankelijk geen enkele verwijzing naar 'diepere bedoelingen' te bevatten. Maar in al zijn stukken komt het al gauw tot ongewoon heftige botsingen, althans tot zo sterk samengebalde emoties en reacties dat alleen daar al de suggestie van uitgaat dat er naar een wijdere interpretatie gezocht moet worden.

Men weet wellicht al om welk gruwelijk gegeven het in dit stuk gaat: de gevoeligste van drie zonen uit het gezin van een ex-slager is het volstrekt amorele en liefdeloze ouderlijk huis ontvlucht en heeft in Amerika het typisch-amerikaanse 'ideaal-bestaan' opgebouwd: hij is na briljante studie doctor in de filosofie geworden, heeft een beeldschone vrouw, drie aardige jongens, een comfortabel huis-met-eigen-zwembad en voelt zich nu op basis van die verworven zekerheden sterk

genoeg om zijn glamour-echtgenote aan het slot van een Europese vakantiereis in zijn geboortehuis te introduceren waar, na het overlijden van zijn moeder, zijn vader, een broer van zijn vader en zijn eigen twee broers een typisch mannenhuishouden hebben ingericht.

De thuiskomst verloopt echter heel anders dan deze Teddy zich heeft voorgesteld. Hij moet het aanzien hoe het gladde, rijke leven in Amerika voor zijn vrouw niet op blijkt te wegen tegen het volstrekt brute, tot lichamelijke en puur materialisme teruggebrachte bestaan dat haar door Teddy's familie wordt aangeboden. Zij accepteert het bij hen te blijven als huisloof en erger, ze is zelfs bereid mee te helpen de kost te verdienen voor het 'gezin' door met broer Lenny, exploitant van lichte zeden, de baan op te gaan.

Het blijkt dus dat de filosofische bespiegeling waarmee deze Teddy zich boven zijn milieu denkt te hebben verheven, hem in het hernieuwde contact niet de sterkste maakt. Integendeel, hij heeft geen aards, onmiddellijk antwoord op de negatieve, maar absoluut beledende normen van zijn familieleden. Zijn theoretische superioriteit lijdt zelfs zo'n volledige nederlaag dat zijn vrouw in het morele bederf groter 'leef'warmte en menselijkheid meent te herkennen en zich er meer thuisvoelt dan in haar eigen, Amerikaanse 'cleane' gezin.

Het is dus ook eigenlijk de vrouw Ann die een wezenlijke 'thuiskomst' beleeft. Teddy, die zich boven de aardsheid en beperkingen van zijn milieu heeft willen verheffen, wordt vernederd en op de betrekkelijkheid van zijn feitelijke conditie gewezen. Daarmee wordt hij eigenlijk de moderne pendant van alle Griekse tragedie-helden die voor hun hubris, het overschrijden van hun menselijke maat, door de goden werden gestraft.

MAAR behalve naar deze 'zin', verwijst Pinters sombere fabel nog naar andere duidingen. Het gezin van de vader symboliseert mijns inziens een oer-samenleving waarin consequente liefdeloosheid en een absoluut beledende egoïsme de enige leefregels zijn. Het is inderdaad de kracht van Pinters zeer compact geschreven scènes dat hij indringend laat zien waar een dergelijke samenleving op neer komt: het pure recht van de sterkste. In dit nagenoeg dierlijke milieu zijn de onderlinge relaties teruggebracht tot naar beneden trappen en slagen van boven ontwijken. Bij iedere contact ('treffen' is eigenlijk een beter woord) tussen de leden van het gezin blijkt de strenge hiërarchie die er zich heeft ontwikkeld; de zwakkere treitert hoogstens of daagt uit, de sterkere herstelt met een grauw en een al of niet geestelijke klap de orde. Het feit dat de vergeestelijkte Teddy

in dit milieu zo duidelijk het onderspit delft, geeft ons een indruk van Pinters pessimistische mensbeeld: ondanks een schijnbare geestelijke en morele groei, wortelen wij volgens hem nog steeds wezenlijk in de voedingsbodem van intimidatie en machtsstrijd. Afschrikwekkend, maar ook adembenemend en fascinerend is dan ook het kijken naar dit menselijke wilde-beestenspel.

Hoezeer men het ook oneens kan zijn met deze (ver)tekening van de volslagen liefdeloosheid die Pinter kennelijk typerend acht voor menselijke relaties, de knappe voorstelling van Centrum is daarom niet minder een toneelevenement van de eerste orde. Weliswaar heeft regisseur Walter Kous geen eenheid weten te scheppen tussen de als Heijermans-personages geschetste familieleden, vol realistische en individuele trekjes, en het thuiskomende echtpaar, waarvan hij met name de vrouw een mysterieuze onbestemdheid meegeeft, die een onnodig raadsel in het centrum van de voorstelling laat bestaan. Toch geeft het zeldzaam genuanceerde en tot in prachtige details uitgewerkte spel van vooral Guus Hermus als de vader en Ton van Duinhoven als broer Lenny een zo hoog niveau aan de voorstelling, dat we zeker ook op het punt van uitvoering hier met een belangrijk specimen van toneelkunst te maken hebben.

HANS VAN DEN BERGH

'Het ontstaan van het moderne Rusland'

DE schrijver L. Kochan – lector aan het History Department van de universiteit van Edinburgh – geeft in zijn boek 'Het ontstaan van het moderne Rusland' (vertaling G. D. J. Blok, uitgave Het Spectrum-Aulareeks, f 4,50) een beeld van de ontwikkeling van Rusland vanaf de oudste tijden tot heden. Hij beperkt zich niet alleen tot de staatkundige en militaire geschiedenis, maar wijdt ook voldoende aandacht aan de economische, sociale, geografische en culturele aspecten van Ruslands evolutie tot een wereldmogendheid. Ongeveer de helft van het boek is gewijd aan de ontwikkeling sedert 1861, het jaar van de boerenemancipatie. Het boek is vlot geschreven. Het bevat goede typeringen van Russische politieke leiders en kernachtige uitspraken van bekende politici en schrijvers. De spelling van Russische namen is helaas niet altijd juist. Evenals het boek van G. Vernadsky 'Geschiedenis van Rusland' (tweede druk, Amsterdam, Veen, 1964, Amstelpocket) is het een zeer bruikbare inleiding tot de Russische geschiedenis. Graag aanbevolen!

P. KRUG

Jordaanse vrouwen krijgen binnenkort kiesrecht

OMDAT zij 'een hoog peil van culturele ontwikkeling en politieke bewustheid' hebben bereikt dienen – volgens koning Hoessein van Jordanië – de Jordaanse vrouwen ook een rol te spelen bij de bevordering van de democratie. De koning heeft eerste minister Wasfi Tall gevraagd de bestaande kieswetten te herzien, zodat de vrouwen ook het stemrecht kunnen uitoefenen.

(Uit Unesco-Nieuws)

Lezingen voor de radio

Maandag 6 maart 19.40 uur Hilversum I: 'Bemoeien die humanisten zich daar ook mee?' (1). J. Koops in gesprek met mevrouw D. Roethof-Ensing.

Vrijdag 10 maart 22.25 uur Hilversum II: Kort commentaar.

Maandag 13 maart AVRO, 19.05 uur: Ontmoeting der levensovertuigingen.

Maandag 13 maart 19.40 uur (Hilversum I): 'Bemoeien die humanisten zich daar ook mee?' (2). P. Kruyswijk in gesprek met mevrouw D. Roethof-Ensing.

Vrijdag 17 maart 22.25 uur (Hilversum II): Kort commentaar.

IK denk er ZO over

Nederlandse kampbeulen

U HEBT een samenvatting gepubliceerd van de standpunten vóór en tegen het artikel van mr. Thesingh, dat handelde over de eventuele vrijlating van de Duitse oorlogsmisdadigers, die nog in Breda gevangen zitten. U moet toch ook eens lezen of herlezen het boekje over de Nederlandse kamptoe-standen, geschreven door dr. Van der Vaart Smit, met een voorwoord van prof. Russel. Het is in 1949 uitgegeven door De Keizerskroon te Haarlem. Er wordt de laatste tijd veel geschreven over de 'kampbeul' Kotälla. Welke gruwelijkheden zijn be-dreven door de tientallen Nederlandse kampbeulen is tien maal zo erg als waarvan Kotälla wordt be-ticht. En al die Nederlandse kampbeulen lopen vrij rond.

J. B.
(Volledige naam en adres ter redactie bekend).

CPN vóór vrijheid?

MET verbazing en ook een zekere ontsteltenis las ik in uw artikel over: Niet alle partijen garanderen vrijheid van levensovertuiging, dat u durft te sug-gereren alsof de C.P.N. de vrijheid van levensover-tuiging in de Nederlandse volksgemeenschap wil garanderen. Alsof u niet net zo goed als ik weet, dat als er ooit partijen zijn, waar deze vrijheid niet bestaat, het de communistische partijen zijn over de gehele wereld. Ik behoef hierbij maar te ver-wijzen naar Rusland, Oost-Duitsland, Hongarije (of bent u dit al weer vergeten?) en thans communis-tisch China. Als u dat onder geestelijke vrijheid rangschikt, dan wordt het hoog tijd, dat ik uw Ver-bond vaarwel zeg, want de communistische of half-communistische partijen treden overal waar ze wat te zeggen hebben, puur dictatoriaal op precies een-der als in nazi-Duitsland.

Ook de kerken worden in de communistische we-reld sterk tegengewerkt, precies zoals het protestan-tisme in Spanje. Hoewel ik zelf helemaal niet gods-dienstig ben, ontgaat mij deze grote geestelijke onvrijheid niet. Ik wil dus gaarne een zeer con-sequent antwoord en tevens publikatie van dat antwoord, want ik ben niet van plan lid te blijven, als mij zou blijken, dat u geestelijke onvrijheid van rechts aan de kaak stelt, doch die van links ver-doezelt of tolereert.

Verschillende van mijn vrienden wilden niet lid worden van het Humanistisch Verbond, omdat ze al veronderstelden, dat hetgeen ik nu constateer, het geval zou zijn. Tot dusverre heb ik hun stand-punt bestreden, maar zou het mij blijken, dat zij gelijk hebben, dan zal ik hier spoedig de conse-quenties uit trekken. Het zou dan echter ook in de naam tot uitdrukking dienen te worden gebracht, bijvoorbeeld: Socialistisch en Communistisch Huma-nistisch Verbond. Een ieder wist dan onmiddellijk waar hij aan toe was, hetgeen misverstanden zou voorkomen.

J. S. DE BOER
(Wij vermeldde slechts 'in het kort de standpunten van de grotere politieke partijen tegenover de vrijheid van levensovertuiging', weergegeven in het boek 'Parlement en kiezer', 49ste jaargang - 1965/1966. Over de CPN schreven wij letterlijk onder meer: 'In het overwegend politiek-economisch gekleurde program van de Communistische Partij Nederland vonden wij geen duidelijke uitspraken over haar standpunt ten opzichte van de vrijheid van levens-overtuiging'. Wij signaleerden alleen, dat de CPN zich 'onder de huidige omstandigheden' bereid ver-klart met rooms-katholieken en protestants-chris-telijken in een coalitie samen te werken. (Zie: Par-lement en kiezer). En vervolgens: 'Men kan (nù met een klemtoon op de al) uit deze passage con-cluderen, dat de CPN de vrijheid van levensover-tuiging in de Nederlandse volksgemeenschap wil garanderen' (onder de huidige omstandigheden!). Wij schreven niet, dat deze passage geen andere conclusie toelaat. Redactie).

Sextant '67

DE NVSH organiseert op 21 oktober in het con-grescentrum te Amsterdam Sextant '67, een congres dat niet de aanwezigen dwingt tot het aanhoren van betogen van mensen, die 'het allemaal zo goed

weten'. Het voornemen is de bezoekers actief te laten deelnemen aan de onderwerpen, die ter sprake komen. Zo wordt er o.a. een 'teach-in' gehouden. Om deze teach-in een zo breed mogelijke basis te geven, organiseert de NVSH de komende maanden discussiegroepen.

De discussiegroepen zijn niet tot de eigen vereniging beperkt. Voor- en tegenstanders van de NVSH kunnen er aan deelnemen, of eigen discussiegroepen vormen.

Belangstellenden kunnen zich aanmelden bij het secretariaat van de NVSH, Groenmarkt 36, Den Haag.

De mens en de dood

HET is goed om te overdenken dat elk mens op een dag zal sterven. Wij worden oud, ons lichaam raakt versleten, het is opgebruikt. Wat is natuur-lijker dan dat het versletene afsterft, opdat de mensheid steeds weer vernieuwd, jong en gezond kan voortbestaan? Daarom geloof ik dat er geen enkele reden is om de dood als de vijand van het leven te zien. Het is niet tegengesteld aan het leven, maar een uiterst zinvolle fase van dat leven.

Elk mens heeft dienst gedaan, heeft meegewerkt aan de ontwikkeling of zo men wil, evolutie van de mensheid als collectiviteit; kan er iets zinvollers zijn voor het individu? En wij keren terug tot de stof waaruit alle leven zich steeds opnieuw duizend-voudig in ontelbare vormen manifesteert. Daartoe behoort te hebben en deel te zijn van dat altijd in beweging zijnde leven is een uiterst boeiende en fascinerende beleving. Wij hoeven niet te twijfelen aan de zin van ons bestaan, noch in angst te leven voor het overgaan naar de dood als wij oud zijn, want m.i. is het even natuurlijk als het komen en gaan van de seizoenen in de natuur. Ook daar sterft het oude bloemen- en plantenrijk en lijkt alles doods en dor op de aarde, maar binnenin groeit en dringt het nieuwe leven naar de oppervlakte en komt er altijd weer een nieuwe lente. Zo is het sterven van de oude mens een wijze en vaak verlossende nood-zakelijkheid.

Als mensen ongeneeslijk ziek worden en dagelijks onvoorstelbaar lijden of de geestvermogens zo af-takelen dat er geen contact met de medemens meer mogelijk is en zij snakken naar het einde, mogen we ons dan afvragen of het barmhartig en humaan is dit lijden te bestendigen? Is het de taak van de medische wetenschap om organismen in leven te houden die tot geen enkele normale menselijke functie meer in staat zijn? Of zijn wij de mens van nu geworden, om denkend en kiezend, zelf te be-slissen hoe wij zullen leven en tot wanneer wij le-ven zullen? Als wij dat voor ons persoonlijk ge-weten kunnen en durven verantwoorden?

Is het mogelijk dat ieder mens die volwassen is en dat wil een authentieke verklaring opstelt en in bewaring geeft bij een notaris, met getuigen, dat een dokter een einde aan zijn leven mag maken bij ongeneeslijk ernstige ziekte? Er kan een landelijk, juridisch en medisch college benoemd worden, dat elk geval grondig controleert en goedkeurt. Natuur-lijk nooit tegen de wil van de betrokkene. Zo zou het mogelijk zijn een deel van het grote menselijke lijden te beperken.

N. KÖHLER-v. d. VEEN

Amerika en Vietnam

J. P. van Praag schrijft in 'Samenleven of onder-gaan' (Mens en Wereld 21-1-'67) o.a.: 'Het Chinese communisme zint op wereldrevolutie, het Ameri-kaanse liberalisme laat zich niet verdringen. In Vietnam botsen zij op elkaar'.

Deze omschrijving van de situatie in Vietnam is onwaar. Er was, toen de Verenigde Staten, reeds voor de aftocht der Franse militairen, hun inter-ventie voorbereidden (aan het eind van de gevech-ten tussen Vietnam en Fransen betaalden de V.S. reeds drie-kwart der Franse kosten) in Vietnam geen Amerikaans liberalisme - wat dat ook moge voorstellen volgens v. Praag. Het optreden van Amerikaanse adviseurs in Z.-Vietnam en van Dulles en andere staatslieden in de internationale poli-tiek wees alleen op Amerikaans belang bij een voortzetting van de krijg in Vietnam tegen het Viet-nameese streven naar onafhankelijkheid. Evenmin was er Chinees communisme in Vietnam, en zelfs

Aurora

heeft nu ook
een groeiende
verzekering
voor uitvaartkosten

Deze "Aurora-
groeipolis" is een
verzekering waarbij
het aanvankelijk
verzekerde bedrag
met 2% per jaar
stijgt, terwijl de premie
onveranderlijk is.

Vraagt inlichtingen
bij

n.v. Levensverzekeringsmaatschappij

Aurora

Stadhouderskade 1a, Amsterdam

nu nog schijnt, volgens de meestal juiste gegevens van de 'Monde', de Chinese steun zich tot materieel te beperken.

Sinds 1954, sinds het door de Amerikanen in het zadel geholpen Zuid-Vietnamese regime - dat zo weinig steun vond bij het volk dat met grote fre-quentie regeringswisselingen plaats vonden - zijn de verdragen van Genève over Vietnam alleen maar tegengewerkt. Verdragen die de Fransen - toch wel als redelijke deskundigen te beschouwen - wel uit-gevoerd willen zien.

De moraal van het bovenstaande? Hoe gevaarlijk tendentieuze en onvolledige en foutieve weergave van een situatie - gaarne de goede trouw ervan verondersteld - kan zijn.

Mr. H. T. DE RAAF

Mr. De Raaf spreekt over de rechtmatigheid van de Amerikaanse aanwezigheid in Vietnam; ik kon-stateerde feiten uit de wereldpolitiek, zonder er een oordeel over de rechtmatigheid aan te verbinden. Als men de samenhang in mijn artikel ziet, is dat ook duidelijk. Ik zou het ook moeilijk vinden mij uit te spreken in de wetenschap dat in de humanis-tische internationale de Amerikaanse humanisten tegen het optreden van de Ver. Staten zijn en de Indiase humanisten er voor!

J. v. P.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

In het maartnummer:

Meningen over het straffen.
Met bijdragen van A. D. Belinfante, M. Knap, P. A. Pols,
Th. van Raalte en anderen.

Folder op aanvraag

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Postbus 114, Utrecht
Giro 58 22 93

KALENDER 1967

De kalender 1967 van het HUMANISTISCH

VERBOND is verschenen.

Deze is in 2-kleurendruk uitgevoerd.

DE PRIJS IS **f 3,-**

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting
of overschrijving van f 3,- op postrekening

30.49.60 t.n.v. het HUMANISTISCH VERBOND Utrecht

In de omschrijving: kalender 1967

ANNONCES

Dame, wed., 63 j., won. omg. Haar-
lem, ink., auto, z. kennism. met
wedn., alg. ontw., beh. ink., ± 63-
67 j., g. chauff. v. gez. vak.,
schouw., conc. uitg. of praten. Br.
onder nr. 15 a/h buro M. en W.

Vanaf 1/6-31/10 v. vakantie te
huur gedeelte van een Drents boer-

derijfje, woonkamer, 2 sl.kamers,
keuken. Gem. Ruinen. Tel. 05281-
378.

Tessin. In mod. villa met grote tuin,
zwembassin en eigen strand, zonn.
gem., c.v., zitslaapkamers met gebr.
v. keuken, of gem. woning te huur.
M. Vanetti-Boomgaard, 6616 Loso-
ne - Locarno (Zw.).

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap
met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H.
Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers
f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op
geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER-DEVENTER.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

het wonder

samengesteld door:

Drs. D. Braun O.F.M., P. N. Kruyswijk, Prof. Dr. G. A. Lin-
denboom, Ds. G. van Loenen, J. J. C. Marlet, zenuwarts, Drs.
J. G. van der Ploeg, Dr. D. H. Prins, Prof. Mag. Dr. E. C. F.
A. Schillebeeckx O.P., Ds. P. Simoons, Dr. I. Vijlbrief, Drs.
J. A. M. Weterman.
(Uitgave N.G.C. no. 26)

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door overschrij-
ving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Ver-
bond, Utrecht met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 26.

„Opvoeding op het gebied der sexualiteit”

geschreven door Prof. Dr. A. C. Drogendijk, P. J. F. Dupuis (arts),
Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., A. G. van Omme (arts), J. Ree-
horst, P. W. van der Vliet, Dr. J. J. A. Vollebergh, Prof. Dr. H. R.
Wijngaarden, Dr. R. Zijlstra. (Uitgave N.G.C.).

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door storting en
overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Huma-
nistisch Verbond Utrecht, met op het strookje de vermelding N.G.C.
nr. 22.

„VERANDEREND LEVENSESEF”

samengesteld door Mevr. Hella S. Haasse, Ds. E. van Bruggen,
Prof. Dr. H. Freudenthal, Prof. Dr. T. T. ten Have, Ds. S. J.
Popma, J. Reehorst, Dr. C. Scharff O.S.A. en Prof. Dr. R. Schippers.
Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door storting en
overschrijving van f 1,50 op postrekening 30 49 60 t.n.v. Humanis-
tisch Verbond Utrecht, met op het strookje de vermelding N.G.C.
nr. 28.

BEZITSVORMING

samengesteld door Dr. W. Albeda, Dr. A. van Biemen, Ir. G. J.
Baat, Drs. H. J. D. Dieters, Drs. J. M. Th. Loeffen, Dr. E. Nord-
lohne, Drs. A. W. H. J. Quaadvlieg, J. Reehorst en Drs. J. M. den
Uyl.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrij-
ving van f 1,50 op postrekening nr. 30 49 60 t.n.v. Humanistisch
Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 27.

Humanistische Correspondentiekering voor **huwelijkscontacten** op-
gericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij
het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner
zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels
insluiten.